

Sate din secolele XV-XIX pe teritoriul orașului București. Clanța, Cîrstienești, Herăstrău și Băneasa*

NICOLAE GHINEA

1. *Spațiul geografic.* Zona cuprinsă între drumul care trece peste râul Colentina spre Afumați, la est, drumul spre Mogoșoaia, actuala cale a Griviței, la vest, valea tătaranilor la nord și râul Colentina la sud este o mare cîmpie cu mici variații de teren. Rîurile din această zonă au un curs leneș și formează numeroase meandre, deschizîndu-și văi nu prea largi. Rîul Colentina are o vale mai largă și formează bălți și iezere mari legate una de alta. În valea Tătaranilor, care se unește cu o altă vale numită Valea Dolii la dreapta aproape de schitul Tătarani și se continuă spre satul Pipera, unde se întîlnește cu Valea Săulei sau Valea lui Saul pe stînga, îndreptîndu-se spre sud pentru a se uni cu râul Colentina aproape de mănăstirea Plumbuita, a curs în trecut un rîu care astăzi se pierde în bălți și smîrcuri, culminînd cu bălțile din apropierea satului Pipera și formînd un pîriu de abia din dreptul acestui sat. Numai deschiderea văilor mai indică albia acestui rîu cu micii lui afluenți¹.

Solul acestei cîmpii este format la suprafață dintr-un strat nu prea gros de humus, care a favorizat dezvoltarea de culturi agricole și de bogate pășuni. Straturile de sub acest înveliș de humus, ieșite la iveală în valea adîncă săpată de râul Colentina, sînt formate din pămînt lutos (loess), nisipuri, pietrișuri și argile². Straturile acestea de sol au oferit în trecut și oferă și astăzi mari cantități de materiale de construcție, mai ales pămînt lutos pentru fabricarea cărămizilor, necesare orașului București din imediata apropiere și în continuă dezvoltare. Stratul de argilă favorizează menținerea apei în sol la mică adîncime, care alimentează cu bogate izvoare lacurile formate de râul Colentina și oferă apă bună de băut³.

Clima cu caracter continental, deși cu ierni uneori viscolite și geroase, datorită vînturilor de la est, nord-est și nord-vest și verilor fierbinți care îi dau un caracter extrem, totuși cu primăverile timpurii și toamnele lungi cu ploi abundente, favorizează culturi agricole bogate.

Vegetația zonei este bogată și variată. În trecut, păduri dese de stejar o acopereau. Ele făceau parte din vestitul codru al Vlăsiei⁴. Despăduririle treptate au mărit spațiul culturilor agricole și al pășunilor, producînd modificări în structura climatică. S-au păstrat puține petice din acest codru. Vegetația luncii nu prea largi a râului Colentina este formată în principal din esențe albe (sălcii, arini, răchitișuri,

* Continuare a articolului „Așezări satești din secolele XV-XIX pe teritoriul orașului București”, în „București”. Materiale de istorie și muzeografie, nr. VII/1969, pp. 237-252.

plopi și rareori stejari). Unele plante au coborât din zona nordică a dealurilor subcarpatice pe firul luncii, iar altele au înaintat din sud pe același fir, înfilindu-se în această zonă⁵. Iazurile și bălțile formate de Colentina au oferit din cele mai vechi timpuri pește și raci din abundență pentru hrana oamenilor, iar mai târziu au format o bogată rezervă pentru aprovizionarea orașului din apropiere.

Era firesc ca în acest spațiu geografic, mai ales în apropierea cursului Colentinei, să se formeze așezări omenești din cele mai vechi timpuri. Săpăturile arheologice făcute în ultimii 50 de ani la Băneasa, Tei, Pipera ș.a. au scos la iveală probe materiale indubitabile de locuire continuă a acestei zone din paleolitic și pînă în epoca feudalismului timpuriu, cînd dovezile scrise confirmă existența în continuare a unor așezări satești aici⁶.

Cele mai vechi așezări constatate documentar în această zonă sînt două sate numite *Clanța* și *Cîrstienești* așezate pe cursul Colentinei. Pe teritoriul acestor sate s-au format ulterior altele, care, o dată cu dezvoltarea orașului București, au devenit în secolul XX cartiere ale acestuia. Să le analizăm pe rînd.

2. *Clanța*. Era situat pe rîul Colentina, mai ales pe malul drept, și se învecina la sud cu satul Grozăvești și la vest cu satul Giulești. Prin el trecea un drum spre marginea nord-vestică, numit „drumul Măicăneștilor”, un alt sat vecin cu cele două menționate. Era în amonte de satul Cîrstienești tot pe rîul Colentina, mai ales pe malul stîng, cu care era în hotar înspre est, sud-est⁷. Știri documentare confirmă existența satului Clanța în a doua jumătate a secolului XVI. Prima mențiune este din anul 1582 august 12–26⁸. Este sigur, însă, că el exista cu mult mai înainte. Satul era format la început din țărani liberi. Treptat, prin cumpărări, el ajunge în mîna cîtorva stăpînitori ca Dragomir vîtaful, care cumpără părți de la țărani⁹, apoi Hrizea mare vistier, căruia la 1624 august 27 Alexandru vodă Coconul îi întărește stăpînirea unei părți din sat cumpărată de el de la Ionașco post., fiul lui Miroslav log., care la rîndul lui îl cumpăraseră de la Neacșul cu ceata lui și de la Mănăilă și de la Dan „încă din zilele răposatului Mihail voevod”¹⁰, apoi popă Manta din București, care cumpără mai multe funii de moșie „fără rumâni” de la diferiți oameni din sat împreună cu un vad de moară în apa Colentinei¹¹. Acest popă Manta era la mijlocul secolului XVII preot la biserica Zlătari și a dat numele mahalalei din jurul acestei biserici, care s-a numit „a popii Manti”¹². Urmașii acestuia, fii, nepoți și nepoate, vînd la 1680.X.28 toată moșia lor din satul Clanța „după apa Colentinei din jud. Ilfov”, cu eleșteul din apa Colentinei și cu morile, lui Șerban Vodă Cantacuzino¹³. Moșia avea peste 1 000 de stînjeni¹⁴. În actul de vînzare se arată și hotarele moșiei și anume: „den jos den fântăna cu știubeiul pre calea Racilor pînă în calea moșii Grozăveștilor dă Sus și dă sus merge pre Valea Băei pînă în calea Măicăneștilor în rovină. Și trece dă rovină în sus pînă în calea vacilor”, găsindu-se 1 060 st.¹⁵. Astăzi este imposibil de identificat pe teren topicele indicate în această hptărnice. Desigur, numai cu o foarte largă aproximație. Neîndoielnic este că satul Clanța era situat între satele menționate mai sus, avînd ca ax de orientare apa Colentinei cuprinsă astăzi între podul peste rîu pe care trece șoseaua spre Băneasa–Ploiești și podul din punctul „Bordei” de astăzi. Șerban Cantacuzino a dăruit toată această moșie împreună cu heleșteul și morile mănăstirii Cotroceni, ctitoria sa¹⁶, care o va stăpîni pînă la exproprierea averilor mănăstirești. Hotărnicii ulterioare indică aceleași hotare pentru această moșie, care va crește cu noi cumpărături, acoperind aproape întreg satul Clanța de altădată, în plus și „un codru de loc” luat de Șerban Cantacuzino în schimb cîțva timp mai înainte de la mănăstirea Sf. Sava din București¹⁷ și care era situat „în capul moșii Grozăveștilor, înfundat în toate părțile

de cîte 200 st. pînă în hotarul Clanței"¹⁸. Pe acest „codru de loc” se aflau zăgazul cu morile și o ciutărie făcută de domnitor și înconjurată cu șanț¹⁹.

Satul, puțin izolat, devenit moșia mănăstirii Cotroceni, s-a alăturat moșiei pe care aceeași mănăstire o avea în Cîrstienești cu care Clanța era în hotar. Cu trecerea anilor, numele satului a fost uitat și treptat, împreună cu Cîrstieneștii mănăstirii Cotroceni, s-a format satul Herăstrău. Cert este însă că satul Clanța era, anterior apariției lui în documente, format din țărani liberi. Belciul sau Belcea din Clanța cu fratele său Manea cumpără părți și funii de pămînt de la oamenii din sat, așa cum menționează actul din 1582²⁰. De asemenea, și Hrizea mare vistier mai tîrziu ca și popa Manta, deși acesta din urmă cumpără funii de moșie și „fără rumâni”²¹. Treptat însă, pe măsură ce pămîntul se concentrează în mai puține mîini, ajungînd la sfîrșitul secolului XVII în stăpînirea mănăstirii Cotroceni, procesul de aservire a țăranilor urmează într-un ritm accelerat. Căci puținii țărani liberi cu loturile lor mici n-au putut rezista alături de marii stăpînitori, cum era mănăstirea Cotroceni și, un timp, urmașii lui Hrizea mare vistier. În secolul XVIII țăranii erau în cea mai mare parte aserviți mănăstirii Cotroceni căreia îi prestau obligațiile lor feudale, reconfirmate prin acte domnești²².

3. *Cîrstienești*. Era situat pe rîul Colentina, mai ales pe malul stîng, în aval de satul Clanța, întinzîndu-se spre est pînă în hotarul moșiei de vatră a mănăstirii Plumbuita. Spre nord se întindea pînă-n valea Tătărănilor, iar spre nord-vest depășea satul Clanța mergînd pînă-n hotarul satului Măicănești²³. Partea nord, nord-vestică a satului, pe care se formează mai tîrziu satul Băneasa, este numită în unele documente Cîrstieneștii de Sus (Gor Cîrstienești)²⁴. Era un sat mult mai mare decît Clanța și avea pe întinderea lui pămînt pentru culturi agricole, pășunat, pădure, bălți formate de cursul Colentinei bogate în pește, locuri pentru grădinărit, zăvoaie, pămînt lutos pentru cărămidării. Ca și în cazul satului Clanța, prima mențiune documentară nu echivalează cu formarea așezării satești. Căci documentul din 1501 în care este probabil pentru prima oară menționat și face obiectul unui schimb între Gherghina pîrcălabul care îl cedează lui Vlaicul din Dragomirești pentru un alt sat²⁵, ca și documentul din 1564-68 prin care este donată mănăstirii Sf. Nicolae de la Pilcov din București o moșie în Cîrstienești cu rumâni și vad de moară de către jupanița Caplea, soția lui Ghiorma postelnicul și ctitoria mănăstirii refăcută mai tîrziu de Mihai Viteazul²⁶ arată că satul exista cu mult mai înainte și că parțial era în stăpînirea unui boier, cu rumâni și vad de moară. Aceasta ne îngăduie să credem că el era mai vechi decît Clanța, iar procesul de concentrare a stăpînirii pămîntului și aservirii țăranilor începuse aici mai dinainte. Documentele din acest timp confirmă faptul că țăranii din Cîrstienești erau în majoritate rumâniți. Concentrarea pămîntului se continuă în a doua jumătate a secolului XVI și în secolul XVIII pînă ce satul ajunge în stăpînirea a două mănăstiri. Astfel pe lîngă mănăstirea de la Pilcov, Mihai Vodă din București, mănăstirea Cotroceni ajunge stăpîna celei mai mari părți din sat printr-un șir de mutațiuni. La 1580 februarie 6 Mihnea II Turcitul întărește lui Dragomir vornicul „ocină la Cîrstienești toată partea moștenită de Drăghici din Buzești și vîndută de acesta Neacșei preoteasa de la care o cumpără Dragomir”²⁷, „fost mare vornic în zilele răposatului Alexandru voevod cel bătrîn”, care mai obține prin schimb și partea stăpînită de Dumitru postelnicul, primul soț al Doamnei Stanca, soția lui Mihai Viteazul, în Cîrstienești²⁸, formîndu-și o mare moșie aici. Stăpînește moșie aici și mănăstirea Cernica, din partea ctitorilor ei Cernica mare vornic și Chiajna, soția lui. Aceștia o aveau de la Neaga vorniceasa, care o dona pentru pomenirea soțului

ei Mitrea vornicul „cu vecini, cîți vor fi... și cu vad de moară”²⁹. După moartea lui Cernica vornicul, Chiajna vorniceasa împreună cu fiicele ei vinde satul Cîrstienești cu vadurile de moară și rumânii (7 familii) lui Dumitru al doilea vistier Dudescul³⁰. Tot lui Dumitru Dudescul al doilea vistier vinde și Maria, soția lui Stanciu logofăt din Cîrstienești, 80 stînji și 3 rumâni, partea soțului ei din sat³¹. Acesta cumpără în continuare și de la alții părți din sat și-și formează un adevărat domeniu aici. La mijlocul secolului XVII stăpîneau în Cîrstienești Radu logofăt Dudescul, fiul lui Dumitru Dudescul al doilea vistier, urmașii lui Stancu logofăt și Spiridon logofăt, care țineau două surori³², și mănăstirea Mihai Vodă din București, care-și delimitează părțile de moșie prin hotărnicia din anul 1652³³. Neacșa, văduva lui Radu căp. Dudescul „fata lui Gherghe banul” vinde la 1680 septembrie 20 lui Șerban vodă Cantacuzino „satul Cîrstienești duple Colintina ot sud. Elhov” cu 12 familii de rumâni³⁴, iar acesta îl dăruiește mănăstirii Cotroceni, ctitoria sa³⁵. Șerban Cantacuzino a continuat să cumpere părți de pămînt ale țărănilor și stăpînilor din sat pe care le-a alipit donației făcute mănăstirii Cotroceni, încît a format aici ctitoriei sale Cotroceni o moșie mult mai mare decît moșia mănăstirii Mihai Vodă.

Dintr-un sat de țărani liberi, Cîrstieneștii devin în mai puțin de două secole un sat de rumâni. Aservirea țărănilor s-a făcut fie prin vînzare, fie prin silnicie. De multe ori boierii cumpărători transformau prin abuz țărani liberi, care niciodată nu se vînduseră rumâni. Mai jos vom cita un caz de silnicie a unui țăran din Cîrstieneștii de Sus.

Partea de sus a satului Cîrstienești, situat tot pe cursul Colentinei în amonte, în hotar cu satul Clanța pe care îl depășea spre nord, nord-vest³⁶, se numea *Cîrstieneștii de Sus*. Și acesta era tot atît de vechi ca și celălalt și a fost populat tot de țărani liberi. La mijlocul secolului XVII, cînd apare în documente, era deja în mîna unor boieri. În a doua jumătate a secolului XVII Mareș banul, Maria băneasa, soția lui, împreună cu fiii lor cumpără părți de moșie în Cîrstieneștii de Sus „ce iaste peste apa Colintinii”³⁷. La 1670 ghenar 19 ei cumpără de la Anca „ot Mărșă”, fosta soție a lui aga Iipa, moșia „ce să chiamă Pănteștii duple apa Colintinii”³⁸, iar la 1671 decembrie 31 aceiași cumpără moșia Zgăriata, vecină „pre din sus” cu moșia Păntești, cu vad de moară „și din siliștea satului”, de la Bobe cu Zoica, femeia lui, și Vilcul cu Irina, femeia lui (țineau două surori) din „Gor Cîrstienești după Colintina”³⁹. Atît Pănteștii, cît și Zgăriata erau moșii în raza satului Cîrstieneștii de Sus și nu avem indicii că ar fi fost sate. După moartea lui Mareș banul, Maria băneasa a continuat să cumpere părți de moșie, făcîndu-și aici un mare domeniu, care de la sfîrșitul secolului XVII a început să se numească *Băneasa*, după numele ei.

La 1696 iunie 15, la cererea lui Socol medelnicerul, un alt mare stăpînitor aici, se face hotărnicia moșiei sale și a Mariei băneasa din Cîrstieneștii de Sus, care se împarte în două: partea lui Socol medelnicerul și a urmașilor lui, situată în partea de nord a satului Cîrstieneștii de Sus, în hotar cu satul Tătarul sau Tătărăni și care moșie s-a numit și *Socola*, și partea lui Gheorghe, mare căpitan de dorobanți, fiul lui Mareș banul⁴⁰ și a urmașilor lui în partea de sud a satului Cîrstieneștii de Sus, care, după cum arată hotărnicia, trecea și dincoace de Colentina spre București. Lui Socol și urmașilor lui le-a revenit vadul de moară din sus, iar lui Gheorghe, mare căpitan de dorobanți, și nepotului său, Fiera căpitanul, vadul cel din jos, „care iaste împotriva moșiei lor, ce să știia dincoace, unde au avut heleșteu și moară cu tot heleșteul, pentru că li s-au căzut lor, avînd moșie dincoace, spre București, osebită de a lui Socol medelnicerul”⁴¹. Deci, moșia Băneasa a urmașilor lui Mareș banul și Maria Băneasa, care va forma mai tîrziu satul și apoi comuna

suburbană Băneasa, iar în secolul XX cartierul bucureștean Băneasa, se întindea și dincoace de Colentina spre București. Pînă la 1759 iulie 19 cînd se face o nouă hotărnicie⁴², moșia Băneșei și-a schimbat de mai multe ori stăpîinii pînă ce ajunge în stăpînirea Mitropoliei Țării Românești. Astfel, urmașii lui Gheorghe căpitan Băjescul, fiul lui Mareș banul, vînd moșia lui Barbu Greceanu, fost mare stolnic, și lui Grigorie mare vistier⁴³ cu casele de pe moșie, heleșteul și morile care erau, însă, dărăpănate. Ei stăpîneau moșia în părți egale. Barbu Greceanu fost mare stolnic cu soția sa Păuna vînd partea lor din moșia Băneasa cu casele, 2 roți de moară și jumătate din heleșteu lui Gheorghe (Iordache) Trapezuntul, dascălul de la școala domnească din București⁴⁴. Acesta vinde moșia Băneasa la 1726 august 1 cu case, mori și heleșteu lui Gligorașco fost mare logofăt⁴⁵. Iar acesta o vinde probabil medelnicerului Iordache Giurgiul, care, împreună cu soția lui Arghira, o dăruiește Mitropoliei Țării Românești⁴⁶. În diată se arată că era în suprafață de 500 st. și avea pe ea 2 roți de moară în Colentina și jumătate din heleșteu, amenajat mai înainte de Barbu Greceanu și cumnatul său Grigorie mare vistier⁴⁷. Hotărnicia din anul 1759 delimitează părțile Mitropoliei Țării Românești și ale lui Nicolache mare paharnic, din partea nepoților lui Mareș banul, de Marica postelniceasa, deținătoarea părții lui Socol medelnicerul⁴⁸. Din hotărnicie se vede că moșia lui Socol medelnicerul, moștenită de Marica postelniceasa, era cuprinsă între apa Colentinei, parțial în amonte de fostul sat Clanja, devenit moșie a mănăstirii Cotroceni, moșia Cotroceni și Valea Tătărănilor, întinzîndu-se spre nord pînă la Otopeni. Iar la sud de aceasta, în hotar cu moșia Cotroceni, era moșia Mitropoliei și ce mai rămăsese de la urmașii lui Mareș banul, stăpînită de Nicolache mare paharnic⁴⁹.

La 1761 ianuarie 14 Ștefan Văcărescu fost mare ban face schimb cu Mitropolia, dîndu-i pentru moșia Băneasa de pe apa Colentinei 2 moșii, Lupșanul și Culcații din județul Ilfov, și 1000 de taleri⁵⁰. Este posibil ca Mitropolia să nu fi fost mulțumită cu acest schimb sau poate dintr-un alt motiv, care ne scapă, deoarece la 1761 aprilie 1 se face un alt schimb. Banul Ștefan Văcărescu dă de astă dată Mitropoliei pentru Băneasa moșiile Băseștii și Inghimpenii din județul Dîmbovița⁵¹. Către sfîrșitul secolului XVIII au în stăpînire Băneasa, Ienăchiță Văcărescu fiul banului Ștefan Văcărescu și vistierul Ioniță Damaris, care stăpînea partea lui Grigore vistierul, cumnatul stolnicului Barbu Greceanu⁵².

Deci, la mijlocul secolului XVIII marele sat Cîrstienești de pe apa Colentinei și satul Clanja tot pe apa Colentinei în amonte își pierduseră de mult caracterul de sate libere și deveniseră moșii în stăpînirea mănăstirii Cotroceni, care, probabil printr-un schimb, ocupase și moșia mănăstirii Mihai Vodă, a banului Ștefan Văcărescu, a vistierului Ioniță Damaris și a Maricăi postelniceasa în Cîrstienești de Sus. Cum s-a spus mai sus, aservirea țăranilor s-a făcut fie prin vînzare, fie mai ales prin silnicie. Este semnificativ din acest punct de vedere cazul țăranului Crăciun Papalea din Cîrstienești⁵³. El a fost rumănit cu sika de Dumitru vistier Dudescul pentru care fapt s-a plîns lui Matei Basarab. Acesta i-a dat lege 12 boieri megiași să adeverească pentru el și ai lui. Însă, Crăciun Papalea cu ai lui, chibzuind că vor cheltui mult cu jurătorii, s-a înțeles cu Dumitru vistierul, dîndu-i „doi boi și jumătate de piine de estimpu” ca să-i sloboadă de rumănie, ceea ce boierul a primit. Însă, a doua zi s-a dus la domn și i-a spus învoiala cu Crăciun. Domnul îl pedepsește pe Crăciun Papalea pentru „că împlă rumănul cu măciuni și poartă divanul de val”, îi ia boii pe seama domniei și-l dă „să fie iar rumănit lu Dumitru vist., cum au fostu și mai denainte vreme”, zice actul domnesc⁵⁴. Este sigur că au fost și alte cazuri similare, care, însă, nu ne-au parvenit pe cale documentară. Moșiile formate pe

aria acestor sate erau muncite de țărani români. Sînt numeroase cazurile de nesupunere a lor la obligațiile feudale, pentru care se-nregistrează multe plîngerii din partea stăpînitorilor⁵⁵. Uneori, țărani aserviți de pe moșie cer domnitorului țării să le îngăduie să plătească bani în locul zilelor de muncă, întîmpinînd, însă, opoziția stăpînului (mănăstirea Cotroceni) care se plînge că are nevoie de brațe de muncă și nu de bani⁵⁶.

De la sfîrșitul secolului XVII și mai ales în secolul XVIII numele fostelor sate Clanța și Cîrstienestii încep să fie uitate și se întîlnesc numai în documente și hotărînicii. Vecinătatea cu orașul București, aservirea lor cîtorva stăpînitori care le exploatează organizat, legăturile economice tot mai strînse cu orașul, a cărui piață cerea produse tot mai multe, mai ales agroalimentare, duc la formarea unor noi așezări cu alt caracter și alte denumiri, dintre care cele mai apropiate au fost *Herăstrău* și *Băneasa*.

4. *Herăstrău*. A fost noul nume pe care încă de la sfîrșitul secolului XVII au început să-l aibă satele Clanța și Cîrstienestii, intrate în cea mai mare parte în stăpînirea mănăstirii Cotroceni. Numele de *Herăstrău* pe care încep să-l aibă cele două sate arată că lîngă moara făcută de Șerban Cantacuzino pe cursul Colentinei, după ce a cumpărat moșia de la Neacșa Dudeasca⁵⁷ fusese amenajat un ferăstrău de tăiat lemne pus în mișcare de cursul apei⁵⁸. Noul nume al satului apare pentru prima oară pe harta stolnicului Constantin Cantacuzino sub forma de *χερσετεου*, lîngă podul peste Colentina în dreptul unui sat numit Bănești⁵⁹. Apare apoi, în documentul de la 1701.IV.27 în care Constantin vodă Brîncoveanu obligă egumenul mănăstirii Cotroceni „să dreagă heleșteul de la fierăstrău unde s-a stricat”⁶⁰, ceea ce arată că ferăstrăul se află lîngă heleșteul amenajat de Șerban Cantacuzino. Într-un alt document din timpul lui Constantin Brîncoveanu se menționează „drumul Hărăstrăului” (sic)⁶¹. Pe la locul numit „Ferăstrău, nu mult departe de București” au pătruns armatele austriece în București la 1716⁶². În cursul secolului XVIII numirea de *Herăstrău* înlocuiește aproape definitiv fostele numiri ale satelor, încît la începutul secolului XIX aproape nimeni nu-și mai amintea de ele. Pe harta austriacă din 1790⁶³ *Herăstrău* apare sub numele de „Chirestiec” pe malul drept al rîului Colentina lîngă o mare baltă. Satul se concentrează în zona cuprinsă de o parte și de alta a cursului Colentinei în apropierea morii și heleșteului amenajat de Șerban Cantacuzino, care au continuat să existe și în secolul XIX. Zona agricolă a satului se întindea dincolo de Colentina, spre nord, unde era și pădurea⁶⁴.

Moșia *Herăstrău* a mănăstirii Cotroceni era lucrată de țărani clăcași, care locuiau în sat. Harta statistică rusă din 1853 arată că satul *Herăstrău* avea la această dată între 5 și 20 de gospodării de clăcași⁶⁵. Ea aducea importante venituri mănăstirii Cotroceni. Moara aducea venituri, heleșteul oferea pește. Se scotea de aici pește și pentru curtea domnească⁶⁶. Pădurea de pe moșie oferea mari cantități de lemn, care era fasonat pe loc la ferăstrăul de pe Colentina. El era cerut fie pentru construcții, fie pentru poditul ulițelor din București, fie pentru încălzit. În afară de lemn, pădurea mai oferea și mult vînat⁶⁷. Pășunile dădeau posibilitatea creșterii animalelor mari și mici. Pe moșia mănăstirii Cotroceni de la *Herăstrău* erau în 1849 numeroase vite la pășunat dintre care erau 608 vite mari⁶⁸. Din vadul Colentinei se lua nisip și pietriș pentru construcții⁶⁹, iar pămîntul lutos a servit și servește și astăzi ca materie primă pentru fabricarea cărămidilor.

Începînd de la sfîrșitul secolului XVIII, mănăstirea Cotroceni, datorită greutăților de exploatare în regie proprie, dă în arendă pe diferite termene moșia, moara și heleșteul de la *Herăstrău*⁷⁰.

Însă, datorită apropierii de București, vegetației bogate, heleșteului și ostroavelor cu sălcii, plop și arini, pădurii dese și-n general naturii încântătoare, Herăstrăul devine din a doua jumătate a secolului XVIII un loc de retragere și odihnă tot mai mult căutat de bucureșteni. Alexandru vodă Ipsilanti, în prima sa domnie în Țara Românească, construiește la Herăstrău un chioșc pe marginea bălții cu același nume, unde-i plăcea să se retragă doamnei Ecaterina, soția sa⁷¹. Visarion, egumenul mănăstirii Cotroceni, construiește odăi de locuit pe ostrovul Colentinei „ce-i zice Ferestreu” în timpul războiului ruso-turc din anii 1806–1812, pentru a avea liniște, deoarece trupele rusești ocupaseră mănăstirea⁷². La începutul secolului XIX Herăstrău devenise „plimbarea favorită a lumii din București”, așa cum arată consulul prusian la București, Kreuchely⁷³.

Satul Herăstrău suferă modificări în timpul domniei lui Cuza vodă. Legea de secularizare a averilor mănăstirești expropriează marea moșie a mănăstirii Cotroceni de la Herăstrău⁷⁴, iar legea rurală din august 1864 împroprietărește pe clăcașii de pe moșie cu loturile de casă pe care se aflau și cu terenuri de cultură din pământul expropriat⁷⁵. Din tabelele de împroprietărire putem preciza că satul Herăstrău se afla în acest timp pe malul stîng al râului Colentina, în dreapta drumului București–Ploiești⁷⁶. În 1878 s-a înființat un nou sat numit Herăstrăul Nou, față de Herăstrăul Clăcași sau Vechiu, prin împroprietărirea a 50 de „însurăței”, foști luptători în războiul de independență, cu cîte 1 pogon loc de casă în vatra satului și 10 pogoane loc arabil⁷⁷. El era situat tot pe malul stîng al Colentinei, la răsărit de vechiul sat, în stînga drumului ce trece podul peste rîu și merge la Pipera (actualul pod de la „Bordei”) ⁷⁸. Prin legea administrativă din 1864 Herăstrăul este unit cu Băneasa, formînd comuna rurală Băneasa–Herăstrău⁷⁹ din județul Ilfov. La sfîrșitul secolului XIX satul Herăstrău avea o suprafață de 770 ha cu o populație de 244 locuitori. Satul avea 400 ha, din care 100 ha izlaz comunal, iar restul se dădea în arendă. Locuitorii aveau 370 ha pe care le cultivau în întregime. Satul se remarcă prin creșterea vitelor mari. Comerțul era redus. Avea o școală mixtă⁸⁰.

5. *Băneasa*. S-a format pe teritoriul satului Cîrstienești, în partea de nord a lui, care, așa cum s-a arătat mai sus, s-a numit Cîrstieneștii de Sus^{80bis}. Și-a luat numele de la Maria băneasa, soția lui Mareș banul din a doua jumătate a secolului XVI⁸¹. Ea cuprindea la început și fosta parte a lui Socol medelnicerul și a urmașilor lui, care în unele documente este numită Socola⁸² și era situată la nord de moșia banului Ștefan Văcărescu. La mijlocul secolului XVIII banul Ștefan Văcărescu începe construcția bisericii Sf. Nicolae, situată pe malul drept al râului Colentina, pe care o termină fiul lui, Ienăchiță Văcărescu, în ultima decadă a secolului XVIII. Biserica există și astăzi⁸³. Ea a servit de capelă pentru casa ridicată aici de Ienăchiță Văcărescu și de biserică pentru puținii locuitori ai satului de pe moșia sa. Că erau puținii locuitori deducem din faptul că la 1816 Nicolae spătarul, fiul lui Ienăchiță Văcărescu, obține de la Ioan Vodă Caragea învoirea de a aduce oameni străini pentru muncă din satul Cervenii județul Teleorman⁸⁴, probabil bulgari, refugiați din sudul Dunării, pe care îi așază pe moșia sa Băneasa, întărind satul. Acesta pare să fi fost situat de o parte și de alta a râului Colentina, între Șoseaua București–Mogoșoaia (astăzi acoperită în parte de Casa Presei Libere) și Aeroportul Băneasa, fiind în hotar cu satul Herăstrău la est și cu Dămăroaia la vest⁸⁵. Se pare că satul a fost organizat și întărit la 1839 de băneasa Zoe Brîncoveanu de la care în mod greșit se crede că-și trage numele⁸⁶.

Prin căsătoria Mariei, fiica spătarului Nicolae Văcărescu cu Gheorghe vodă Bibescu, Băneasa devine moșie domnească. Cu puțin timp înainte de 1848,

Gheorghe Bibescu începe construcția unui palat aici, alături de fosta casă a lui Ienăchiță Văcărescu⁸⁷. Începutul revoluției de la 1848, abdicarea și fuga lui Bibescu au întrerupt construirea palatului ale cărui ziduri ruinate se mai puteau vedea pînă acum cîțiva ani. Moșia Băneasa a rămas zestrea fiicei sale, Maria, devenită prin căsătorie contesă de Montesquieu-Fezensal și decedată la Paris în anul 1928⁸⁸.

Centrul comunei rurale Băneasa-Herăstrău, înființată în 1864⁸⁹, era la Băneasa. Comuna mai cuprindea și satele Floreasca și Tătăranii la sud, sud-est, Dămăroaia și Grefoaicele la nord, nord-vest⁹⁰. Satul Băneasa propriu-zis avea o întindere de cca 700 ha la sfîrșitul secolului XIX, din care jumătate era pădure, 165 ha izlaz, iar restul era al oamenilor pentru cultură. Numărul locuitorilor împreună cu satele Dămăroaia și Grefoaicele era de 571. Avea biserica de care am amintit și două școli primare (una de băieți și alta de fete)⁹¹.

Băneasa devine ca și Herăstrău din secolul XIX un loc de agrement pentru bucureșteni. Fiind la mică depărtare de București și avînd o pădure frumoasă în partea de nord, iar riul Colentina formînd o baltă cu bogată vegetație în jur, Băneasa era căutată de locuitorii orașului. Distanța se putea parcurge cu trăsura, iar spre sfîrșitul secolului XIX au fost organizate curse cu tramcarul din București⁹². Drumul spre Brașov, poarta principală de intrare în oraș din direcția nordică, trecea prin Băneasa⁹³, ca și drumul spre Tîrgoviște, care trecea prin marginea nord-vestică⁹⁴ a comunei. Faptul acesta a contribuit la creșterea importanței comunei Băneasa, care depășește treptat importanța celorlalte așezări vecine. În această direcție își îndreaptă privirile domnitorul Nicolae Mavrogheni la sfîrșitul secolului XVIII și conducerea orașului București, atunci cînd urmăresc organizarea unor locuri de agrement pentru bucureșteni⁹⁵.

6. *Legăturile cu orașul București.* Aceste sate se aflau pînă la sfîrșitul secolului XIX la o distanță variînd între 5–6 km depărtare de București. Toate hărțile Țării Românești și planurile orașului București din secolele XVII–XIX le situează la nord de oraș, indicînd un spațiu liber între zona construită a orașului și aria de întindere a lor. Acest spațiu a făcut parte din moșia domnească din jurul orașului, donată sau înstrăinată de domnitorii țării în favoarea unor mănăstiri sau boieri. Treptata extindere a orașului București, care se poate urmări pe planurile orașului, începînd cu planul rusesc de la 1770⁹⁶ și în continuare pînă la sfîrșitul secolului XIX, a scurtat distanța dintre oraș și ele. Situate în afara zonei administrative a orașului, aceste sate au aparținut din punct de vedere administrativ de județul Ilfov, fiind supuse administrației județene. Ocupate însă de mari moșii, aparținînd unei mănăstiri sau unor mari boieri, eventualele conflicte sau acte de nesupunere ale țăranilor clăcași se rezolvau direct de domnitor sau divanul domnesc la intervenția stăpînului moșiei. Situația lor din punct de vedere administrativ s-a schimbat o dată cu legea administrativă din 1864 și cu unirea lor într-o singură comună rurală Băneasa-Herăstrău.

Satul Herăstrău, situat la o mai mică distanță de București și cu spații mai atrăgătoare, a devenit mai de timpuriu, chiar de la mijlocul secolului XVIII, loc de refugiu și odihnă pentru unii domnitori și pentru o bună parte din locuitorii orașului⁹⁷. Este vorba, desigur, de partea de dincoace de riul Colentina a satului. Satul Băneasa, deși puțin mai depărtat de oraș, totuși își sporește importanța prin poziția lui. Căci dintre drumurile care le legau de București, cel spre Brașov, care trecea prin Băneasa, era cel mai important.

În fapt drumurile care, pornind din București, treceau prin aceste sate, erau următoarele: un prim drum era cel spre Plumbuita, care trecea pe lîngă casa

banului Dumitrache Ghica⁹⁸ de la Tei, apoi peste podul numit în unele documente „marele pod al Cîrstieneștilor”, lăsînd mănăstirea Plumbuita la dreapta, se îndrepta spre nord-est. Urma un al doilea drum de mai mică importanță, care se îndrepta spre nord prin Floreasca pe marginea râului Colentina pe care-o trecea pe un pod, aproape de actuala Șosea a Glucozei și se îndrepta spre Pipera. Al treilea drum, tot de mică importanță, continua „drumul Herăstrăului”¹⁰⁰, care corespundea Căii Dorobanților de astăzi, în prelungire pe Str. Aviator Radu Beller, bifurcîndu-se, unul spre dreapta, care în unele documente este numit „drumul Plăcînții” și dădea în drumul Floreascai amintit mai înainte, iar altul spre stînga, pe la Restaurantul „Bordei”, trecea podul peste Colentina și dădea în satul Herăstrău și de aici se îndrepta spre satul Pipera ca și cel de mai sus, așa cum sînt însemnate pe planurile parțiale ale satelor Herăstrău și Băneasa de după 1879¹⁰¹. Urma drumul spre Brașov, actuala Șosea București-Ploiești care trecea prin Băneasa și de care am amintit mai sus. Și, în sfîrșit, ultimul mare drum tangențial de legătură cu Băneasa se desprindea la stînga din drumul Brașovului în Piața Presei Libere de azi și se îndrepta spre Mogoșoaia, întîlnindu-se cu vestitul drum al Țîrgoviștei, în continuarea actualei Căi a Griviței, trasat și amenajat în a doua jumătate a secolului XIX¹⁰².

Lăsînd la o parte legăturile cu Moldova spre nord-vest, Brașovul și Țîrgoviștea spre nord și nord-vest, care se făceau pe aceste drumuri, e de reținut faptul că acestea erau căile de circulație a locuitorilor acestor sate spre oraș. Pe aceste drumuri se aduceau produsele agricole din aceste sate spre piețele bucureștene, dar mai ales se cărau din lunca Colentinei, din așa-numitele „gropi”, marile cantități de materiale de construcție, nisip, pietriș, lut, cărămizi de la cărămidăriile de la Herăstrău, Floreasca și Băneasa pentru construcțiile din București. Frecvența circulației în aceste direcții a necesitat pavarea și întreținerea lor mai din timp decît a altor drumuri¹⁰³. Ele erau în același timp și căile folosite de bucureșteni spre locurile de agrement din aceste sate.

Limita orașului la mijlocul secolului XIX se apropia de actuala Șosea Iancu de Hunedoara-Ștefan cel Mare în partea de nord, nord-est¹⁰⁴. Încă din 1830 se pun pietre de hotar și se fixează bariere¹⁰⁵. Principalele bariere ale orașului în această parte erau bariera Țîrgoviștei (actuala Cale a Griviței, aproape de podul C.F.R. Constanța), bariera Mogoșoaiei (Podul Mogoșoaiei-Calea Victoriei, aproape de Piața Victoriei) și bariera Herăstrăului (aproape de întretăierea Căii Dorobanților cu Șoseaua Ștefan cel Mare). Pînă după primul război mondial actuala Str. Aurel Vlaicu s-a numit „Ulița țăranilor”, indicație indubitabilă că aceasta era una din căile de intrare a sătenilor în București¹⁰⁶.

Depășirea limitei spre nord înspre Herăstrău și Floreasca, dincolo de bariera Herăstrăului, s-a produs din prima jumătate a secolului XIX. Vornicul Iordache Goleșcu ia în embatic la 1817 un loc de 88 pogoane de la mănăstirea Cotroceni și altu! alăturat de 28 pogoane și 19 prăjini de la mănăstirea Sf. Sava aproape de Șoseaua Kiseleff, formînd o mare grădină¹⁰⁷. La sfîrșitul secolului XIX această grădină se afla în proprietatea fraților Hagi Tudorache, Christu Alexandriu și Vila Watsch¹⁰⁸. Tot în această zonă (la nord de grădina și Șoseaua Kiseleff) ia o grădină în embatic Constantin Brăiloiu, vecină cu grădina Goleștilor. De asemenea aveau locuri în embatic din moșia Herăstrău, aproape de râul Colentina, Floreasca și Colentina-Tei: Dim, Hagi Panteli, Ioniță Șerbănescu, Const. Lecca, Stan Dorojan și Andrei Popovici¹⁰⁹. De-a lungul drumului Herăstrăului, care ducea spre sat, s-au așezat cei mai mulți embaticari ai moșiei mănăstirii Cotroceni, dincolo de actuala

Șosea Ștefan cel Mare. Depășirea limitei spre nord, înspre Băneasa, dincolo de bariera Mogoșoaiei (aproape de Piața Victoriei de astăzi), este un fapt cert la sfârșitul secolului XVIII. Nicolae vodă Mavrogheni (1786–1791) a preferat să construiască aici o „visterie” a apelor pentru alimentarea cu apă a orașului, o clădire afectată pentru aceasta, un palat al său pentru odihnă, o biserică cu hramul Izvorul Tămăduirii, centrul mănăstirii Mavrogheni, azi biserica Mavrogheni, o frumoasă grădină în jur, care se întindea pe o suprafață cu latura de 200 st. ale cărei limite erau spre sud, dincoace de Piața Victoriei, spre nord până la Bufet, spre est până la Șoseaua Jianu și spre vest actuala str. Dr. Felix¹¹⁰, mori de vânt pentru timpul iernii, când morile de apă nu mergeau, un loc de târg, o școală lângă biserica mănăstirii Mavrogheni și o tipografie¹¹¹. Locul pe care ctitorul a construit toate acestea a fost răscumpărat de el de la mănăstirea Sf. Sava din București, care probabil provenea dintr-o donație din fosta moșie domnească din jurul orașului¹¹². Mănăstirea Mavrogheni a fost bogat înzestrată de ctitor. Scurt timp însă, după înlăturarea și uciderea lui Mavrogheni, marele ei patrimoniu s-a destrămat, iar egumenii au început să dea locuri în embatic din vatra mănăstirii. Pe un loc luat în embatic se înființează spitalul „Iubirea de oameni” (Filantropia) din inițiativa medicului Constantin Caracas¹¹³. Pe locul de vatră a mănăstirii Mavrogheni se trasează la 1831 Șoseaua, care, în fapt, era drumul spre Brașov, numită mai târziu Șoseaua Pavel Kiseleff, tăind zona de pădure din partea de nord a orașului. De o parte și de alta a șoselei se amenajează grădina, care va purta același nume¹¹⁴.

Trecerea în proprietatea statului a marii moșii Herăstrău a mănăstirii Cotroceni, ca și a altor moșii mănăstirești din această zonă, a făcut posibilă amenajarea în această parte a numeroase obiective edilitare și urbanistice. A continuat să se amenajeze marele parc numit astăzi al Herăstrăului în partea dreaptă a Șoselei Kiseleff. În partea stângă a șoselei, pe un fost teren al mai multor mănăstiri¹¹⁵ se mută sediul „Școlii centrale de agricultură și silvicultură” de la Pantelimon, pentru care se construiește un local propriu, care se inaugurează în 1869¹¹⁶. Lângă rondul II al Șoselei Kiseleff se formează o mahala numită „mahalaua Dragului”¹¹⁷. Către sfârșitul secolului XIX vastul spațiu cuprins între Calea Floreasca la est, Șoseaua Ștefan cel Mare la sud, Str. Dr. Felix la vest și marile parcuri din dreapta râului Colentina se parcelează treptat și se construiesc locuințe, mai ales vile frumoase, formînd marile parcuri de locuințe: Domenii, Filipescu, Kiseleff; și spre est de această zonă, în Floreasca, se formează parcul de locuințe Cornescu¹¹⁸. Sînt și cazuri cînd se ocupă prin abuz terenuri din moșia Herăstrău a statului¹¹⁹. Pînă la primul război mondial se construiesc localuri pentru noi instituții pe terenul fostei grădini Mavrogheni, de la începutul Șoselei Kiseleff. La 1906 se construiește actualul palat al Institutului geologic și se pune piatra fundamentală a palatului Muzeului de artă națională pe locul unde a fost localul Monetăriei inaugurat în 1870¹²⁰, de la care a rămas numele străzii actuale. Tot în 1906 se construiește palatul Muzeului de istorie naturală, înființat la 1836 și adăpostit în alte localuri pînă ce i s-a afectat un local propriu¹²¹. Satele Băneasa și Herăstrău rămîn, totuși, izolate de București, deși spațiile verzi, grădinile și parcurile amenajate pe o parte din cuprinsul lor reprezintă o atracție permanentă pentru bucureșteni, asigurînd în același timp o permanentă legătură între acestea și oraș.

După primul război mondial, prin legea de reformă agrară din 1921, se trece în proprietatea statului fosta moșie Băneasa a urmașilor lui Gheorghe Bibescu, lăsându-li-se numai conacul cu terenul din jur, cărămidăria din lunca Colentinei și o bucată de pădure în partea de nord. Pe suprafața expropriată, Ministerul Agriculturii și Domeniilor amenajează ferma statului de la km. 10 spre Otopeni, Ministerul Armatei amenajează Aeroportul Băneasa, iar Municipiul București, luând încă o parte din fosta moșie, amenajează Parcul Băneasa și mărește suprafața parcului național Herăstrău¹²², care ia forma de astăzi numai după ce se asanează lacurile formate de râul Colentina în această zonă, adică în a patra decadă a secolului XX¹²³.

Creindu-se aceste obiective urbanistice-edilitare de interes deosebit pentru capitala țării, comuna Băneasa împreună cu satele din aria ei administrativă rămân definitiv legate de București. De aceea, în 1929, prin legea pentru organizarea administrativă a Municipiului București¹²⁴, este declarată comună suburbană a capitalei. După cel de-al doilea război mondial atât Băneasa, cât și Herăstrău sînt incluse în orașul București și formează două cartiere în marginea de nord a lui.

7. *Concluzii.* Satele Clanța și Cîrstienești fac parte din grupa celor mai vechi sate din apropierea Bucureștilor. Descoperirile arheologice făcute în această zonă confirmă existența unor așezări umane începînd din paleolitic și continuîndu-se neîntrerupt pînă-n ziua de astăzi. Explicația acestei impresionante continuități de viațuire umană o găsim în mediul ambiant favorabil: râul și bălțile pline de pește, solul fertil cu posibilități de culturi variate, vegetația bogată de luncă, pășunile și mai ales pădurea, clima favorabilă, umiditatea satisfăcătoare. Toate acestea au oferit oamenilor posibilitatea unei vieți pașnice în comunități sătești libere. Aceste sate și-au păstrat acest caracter pînă la întemeierea și organizarea statului feudal românesc. Căci existența lor trebuie socotită anterioară întemeierii statului. Treptata întărire a statului a însemnat acapararea lor și aservirea țăranilor. Vecinătatea cu Bucureștii, devenit centrul puterii statului feudal, a accelerat ritmul supunerii lor. Începînd din secolul XVI și pînă-n prima jumătate a secolului XVIII, prin concentrarea stăpînirii asupra pămîntului, aceste sate ajung mari moșii în mîna unor boieri sau a unor mănăstiri. În cazul nostru, mănăstirea Cotroceni face din marele sat Cîrstienești una din cele mai mari moșii mănăstirești din apropierea Bucureștilor, iar Mitropolia Țării Românești, mai tîrziu boierii Văcărești prin schimb, Băneasa într-o moșie a lor.

Darea de terenuri în embatic și formarea unor gospodării în zona imediat vecină cu orașul a însemnat prima etapă de alipire la acesta. Ea s-a continuat o dată cu treptata creștere teritorială a orașului, consecință a creșterii populației în tot secolul XIX și pînă la primul război mondial, mai ales după ce moșia Herăstrău a intrat în patrimoniul statului. Nevoile sporite de produse agroalimentare, dar mai ales de materiale de construcție, care se găsesc din abundență în vadul Colentinei, a intensificat circulația pe drumurile de legătură cu aceste sate, care totuși, pînă după primul război mondial, rămîn separate de oraș din punct de vedere administrativ. Sporirea masivă a populației orașului între cele două războaie mondiale determină extinderea teritorială a lui. Însă ceea ce a dus la definitiva

alipire a acestor sate de București, pînă la transformarea lor în mari cartiere în marginea nordică a lui, a fost atracția exercitată de pitorescul deosebit al acestei zone, cursul liniștit al râului Colentina, lacurile pe care le formează, frumosele și atrăgătoarele zăvoaie și ostroave, vastele spații verzi, pădurile răcoroase. Toate acestea au determinat municipalitatea orașului să amenajeze aici o vastă zonă de recreere și agrement, pentru locuitorii lui.

Villages des XVe-XIXe siècles sur le territoire de la ville de Bucarest: Clanța, Cîrstinești, Herăstrău et Băneasa

Résumé

L'espace géographique, le climat, la végétation riche et variée, les étangs et les marais offrent aux environs de Bucarest de bonnes conditions d'habitat attestées par des preuves matérielles allant du paléolithique jusqu'à l'époque du haut féodalisme.

Les plus anciens habitats villageois signalés par les documents dans cette zone sont les deux villages Clanța et Cîrstinești situés sur le cours de la Colentina.

A partir de la fin du XVIIe siècle, la proximité de la ville de Bucarest, leur asservissement par certains maîtres qui les exploitent d'une manière organisée, les rapports économiques toujours plus étroits avec la ville dont le marché réclamait la multiplication des produits entraînent la création d'autres habitats à un caractère différent et portant des noms différents, les plus importants en étant Herăstrău et Băneasa.

La translation dans la propriété de l'Etat des grandes superficies de terrain appartenant aux monastères de cette zone a rendu possible l'aménagement d'un important nombre d'objectifs édilitaires et urbains, par lesquels la commune de Băneasa avec les villages de son aire administrative s'est vue plus étroitement liée à Bucarest.

Le bail à long terme de terrains et la formation de fermes dans la zone la plus proche de la ville constituent la première étape de la jonction de la commune avec Bucarest.

L'intensification du trafic sur les routes reliant ces villages à la ville – suite à l'augmentation des nécessités de cette dernière –, l'extension territoriale de Bucarest, la beauté et l'attraction exercée par ces endroits qui ne se trouvaient au début qu'à 5-6 kilomètres de la ville ont conduit à leur jonction définitive avec la capitale.

Note

1. V. Harta.
2. Gh. Vîlsan, *Bucureștii din punct de vedere geografic. Temelia Bucureștilor*; în „Anuarul de geografie și antropografie”, an. 1909-1910; V. Mihăilescu, *Vlășia și Mostiștea*, Buc., 1925, pp. 62-68.
3. Gh. Vîlsan, *op. cit.*
4. V. Mihăilescu, *op. cit.*; C. C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri pînă azi*, Buc., 1976, pp. 54, 98, 172.

5. Gh. Vilsan, *op. cit.*
6. *Istoria oraşului Bucureşti*, Bucureşti, 1965, pp. 19–73 (I.O.B.), (lucrare redactată de colectivul format din: Dan Berindei, Alex. Cebuc, Paul Cernovodeanu, Petre Daiche, Florian Georgescu, Ştefan Ionescu, Panait I. Panait şi Const. Şerban de la Muzeul de istorie a oraşului Bucureşti).
7. V. Harta.
8. Arh. St. Buc., *S.I. nr. 1211* şi „*Documente privind istoria României*” (D.I.R.), sec. XVI, B, vol. V, p. 70.
9. Id., *S.I. nr. 1392* şi *D.I.R., sec. XVI, B, vol. V, p. 325*, din 1587–1588.
10. Id., *ms. nr. 256, f. 644–645* şi *D.I.R., sec. XVII B, vol. IV, pp. 453–454*.
11. Id., *Mănăstirea Cotroceni XC/15* şi *16*; id., *ms. nr. 692, f. 47v–48*, din 1641, VII.4.
12. Id., *Mănăstirea Sf. Ioan-Bucureşti XII/7*, din 1677. II.5; id., *XII/8*, din 1677. III.1.
13. Id., *Mănăstirea Cotroceni XC/22*; id., *ms. nr. 692, f. 48v–49*.
14. Id., *ibid.*
15. Id., *ibid., doc. nr. 23*; id., *ms. nr. 692, f. 48v*.
16. Id., *ibid., doc. nr. 25*, din 1680 XII 10; id., *ms. nr. 692, f. 50*.
17. Id., *ibid., doc. nr. 24*, din 1680 XI 20; id., *ms. nr. 692, f. 49v–50*.
18. Id., *ibid.*
19. *Mănăstirea Cotroceni XC/28*; id., *ms. nr. 692, f. 52v–54*.
20. V. nota nr. 8.
21. V. nota nr. 11.
22. Arh. St. Buc., *Mănăstirea Cotroceni XC/26*, din 1731. VII.24; id., *ms. nr. 692, f. 51v*.
23. V. Harta.
24. V. mai jos.
25. „*Documenta Romaniae Historica*” (D.R.H.) B, Buc. 1972, vol II, doc.9.
26. Arh. St. Buc., *S. I. nr. 733* şi *D. I. R., sec. XVI B, vol. III, p. 190*, reconfirmată mai târziu: v. id., *S. I. nr. 1393* şi id., p. 187, doc. din 1585–1586.
27. Id., *S. I. nr. 1148* şi *D.I.R., sec. XVI B, vol. IV, p. 452*, în doc.: Cîrstieneşti.
28. Acad. R.S.R., *CCII/11* şi *D. I. R., sec. XVII B, vol. II, p. 141*, doc. din 1613 I 16. moşia era a Doamnei Stanca, care se trăgea din boierii din Izvorant, iar aceştia aveau numeroase moşii în jurul Bucureştilor. Informaţia o am de la Dan Pleşa.
29. Arh. St. Buc., *Mănăstirea Cotroceni XC/5* şi *D. I. R., secolul XVII B, vol. I, p. 83*, doc. din 1603 .V.6.
30. Id., *ibid., doc. nr. 7* şi *D.I.R., secolul XVII B, vol. IV, p. 506*, doc. din 1625.IV.27. Pare curios cum donatorul poate să vîndă donaţia făcută unei mănăstiri.
31. Id., *ibid., doc. nr. 8* şi *D.R.H., B, vol. XXI, p. 363*, doc. din 1627.IV.12.
32. *D.R.H., B, vol. XXI, p. 418*, unde se arată legăturile de înrudire.
33. Arh. St. Buc., *Mănăstirea Cotroceni XC/17* şi *18*.
34. Id., *ibid., doc. nr. 20*.
35. Id., *ibid., doc. nr. 21*, din 1680.IX.27.
36. V. Harta.
37. Arh. St. Buc., *Mitropolia Țării Româneşti CCLXXII/3*, p. 4, perilips de doc.
38. Id., *ibid., doc. nr. 1*.
39. Id., *ibid., verso*.
40. Pentru neamul lui Mareş banul v. Şt. D. Greceanu, *Genealogiile documentate ale familiilor boiereşti*, Buc., 1913, vol. I, p. 81.
41. Arh. St. Buc., *Mitropolia Țării Româneşti CCLXXII/2*.
42. Id., *ibid., doc. nr. 3*.
43. Id., *ibid., doc. nr. 4* şi *5*, din 1719. I.8.
44. Id., *ibid., doc. nr. 9*, din 1725. XII. 21.
45. Id., *ibid., doc. nr. 10*.
46. Id., *Mitropolia Țării Româneşti CCCXCVI/2*, data lor nedată.
47. V. mai sus.
48. V. nota nr. 37.
49. Id., *ibid.*
50. Id., *Mitropolia Țării Româneşti XVIII/19*.
51. Id., *ibid., LVII/131*. Din actele de schimb rezultă că moşia se numea Băneasa şi că pe ea se aflau case, haleşteu în Colentina şi vad de moară.

52. Șt. D. Greceanu, *op. cit.*, vol. I, p. 86.
53. Arh. St. Buc., *Mănăstirea Cotroceni XC/12*, din 1633.VI.19 și *D.R.H., B*, vol. XXIV, p. 134–135.
54. Id., *ibid.*, doc. nr. 13, din 1633.VI.20 și id., *ibid.*, p. 135–136.
55. Id., *ibid.*, XXVIII/23, din 1745; id., *ibid.*, doc. nr. 26, din 1748; id., *ibid.*, doc. nr. 40, din 1765.
56. Id., *ibid.*, doc. nr. 49, din 1793.
57. V. nota nr. 34.
58. C. C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri pînă azi*, p. 98.
59. Acad. R.S.R., Hărți S. 50; C. C. Giurescu, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino*, art. în „Revista Istorică Română”, 1943, fasc. I, p. 12.
60. Arh. St. Buc., *Mănăstirea Cotroceni XCIII/4*.
61. Id., *Mănăstirea Sf. Sava I/1*, copie din 1842 a unui doc. din 1705.II.10.
62. Del Chiaro, A. M., *Storia delle moderne rivoluzioni delle Valachia* (ed. N. Iorga), Buc. 1914, p. 205.
63. Acad. R.S.R., Hărți, D. XXVII/6.
64. Id. *ibid.*
65. C. C. Giurescu *Principatele române la începutul secolului XIX*, București, 1957, p. 244.
66. Dinu C. Giurescu. *Anatefterul. Condica Je porunci a visteriei lui Constantin Brîncoveanu*, în „Studii și materiale de istorie medievală” 1962, p. 440, apud C. C. Giurescu, *Istoria pescuitului și pisciculturii în România*, București, 1964 p. 224. Menționează 10 pescari domnești în trei sate din județul Ilfov: 2 la Cîrstienești, 2 la Florești și 6 la Tinganu, care primeau ca dar de Paști cîte „o abă de 16 coți” adică de cca 9,60 m pentru haine.
67. Arh. St. Buc., *Mănăstirea Cotroceni CXI/74*.
68. Id., *Mănăstirea Mihai Vodă XXII/76*.
69. Id., *Mănăstirea Cotroceni*, dosar nr. 32/1835, f. 6, 18, 20, 23, 32.
70. Id., *ibid.*, CXIV/69, doc. grecesc din 1798.I.1; id., *ibid.*, CVIII/10, doc. grecesc din 1811 nov. 15; id., CX/43, doc. grecesc din 1818. febr. 3.
71. F. I. Sulzer, *Geschichte der transalpinischen Daciens I*, Viena, 1781; N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Buc. 1961, p. 151.
72. Arh. St. Buc., ms. nr. 206, f. 7 v.
73. Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, vol. X, p. 432.
74. *Monitorul. Jurnal oficial al Principatelor Unite Române*, nr. 251, din 17.XII.1863.
75. Id., nr. 181, din 14/26.VIII.1864.
76. Arh. St. Buc., *Legea rurală din 1864. Jud. Ilfov. Planul nr. 86/1864, v. și Harta*.
77. Id., *ibid.*, Planul nr. 824/1879, tabela împroprietărilor și planul comunei.
78. Id., *ibid.*
79. *Monitorul*, nr. 75/1864.IV.1 și nr. 267/1864.XI.29.
80. *Marele Dicționar Geografic al României*, vol III, Buc. 1900.
80. bis. V. nota nr. 24; v. și *Harta*.
81. V. mai sus. Mulți istorici ai Bucureștilor și împrejurimilor lui socotesc că numele îi vine de la soția banului Ștefan Văcărescu. Însă moșia se numea deja Băneasa în momentul cînd banul Ștefan Văcărescu devine stăpînul ei (v. notele nr. 50 și 51). Un document din 1750 menționează martori din Băneasa (Arh. St. Buc.) *Mănăstirea Mărcuța III/6,7*.
82. Arh. St. Buc., *Mănăstirea Cotroceni XC/27*, din 1794.
83. Gr. Ionescu, *București, Ghid istoric și artistic*, Buc. 1938, pp. 330–332.
84. Gh. Nemetescu, *Băneasa, stațiune recreativă a Bucureștilor*, Buc., 1935, p. 16.
85. V. *Harta*.
86. Gh. Nemetescu, *op., cit.*; v. și nota nr. 81.
87. Virgil Drăghicescu, *Palatul lui Bibescu de la Băneasa*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice” an. VII (1914), pp. 174–179; N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, B. 1961, pp. 60, 78.
88. Gh. Nemetescu, *op. cit.*, p. 17.
89. V. nota nr. 79.
90. *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. I, Buc. 1898.
91. Id., *ibid.*
92. *I.O.R.*, pp. 331–332.
93. Id., pp. 281, 288.
94. Arh. St. Buc., *Jud Ilfov, Planul nr 316*.

95. V. mai jos.
96. I. Ionașcu, *Planul cartografic inedit al orașului București din anul 1770*, în rev. „Studii” an. XII (1959), nr. 5, pp. 113–131.
97. V. mai sus notele nr. 71, 72 și 73.
98. I. Ionașcu, art. cit., p. 115.
99. Acad. R.S.R., *CXLVII/35, din 1755*.
100. *Planul Borroczyń* (v. Arh. St. Buc., Jud. Ilfov, Planul nr. 338); v. și Harta.
101. V. Harta. Trecerea peste acest pod era foarte frecventă, deoarece nu se percepea taxă, iar în apropierea lui se afla un han al mănăstirii Cotroceni (Arh. St. Buc., *Mănăstirea Cotroceni, Dosar nr. 249/1852 și dos. nr. 355/1859*, când hanul este dăruit).
102. Arh. St. Buc., Jud. Ilfov, Planul nr. 301.
103. Id., *Vornicia dinlăuntru, dosar nr. 5918 A și B/1832; nr. 1025/1845*, pavarea cu piatră a uliței Herăstrăului; E. Virtosu, I. Virtosu și H. Oprescu, *Începuturi edilitare (1830–1832), I, Documente*, Buc. 1936 p. 10, pavarea uliței Tîrgoviștei și a Herăstrăului.
104. *Planul Borroczyń* (v. nota nr. 100).
105. E. Virtosu, I. Virtosu și H. Oprescu, op. cit. pp. 3–4, 30–32.
106. *Planul Borroczyń*.
107. Arh. St. Buc., *Mănăstirea Cotroceni, dosar 259/1853; dosar 360/1859; dosar 452/1865*, unde la f. 28 se află un istoric al înstrăinărilor acestei grădini.
108. Id., *dosar 506/1876, partea II*, p. 127. Christu Alexandru obține dreptul de a înființa o fabrică de bitter și coniac pe acest loc și un drum de legătură cu Șos Kiseleff (Id., f. 159–174. La f. 162 și 163 planuri ale locului și drumului).
109. Id., f. 163 v, unde este lista embaticarilor. La f. 252 din același dosar planul locurilor citorva embaticari.
110. C. C. Giurescu, *Istoricul ctitoriilor bucureștene ale lui Nicolae vodă Mavrogheni*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, an. LXXX, 1962, pp. 351–353. Sint folosite 2 hotărnicii: una din 1808 și alta din 1863.
111. Id., *ibid.*, unde se dau ample amănunte.
112. Id., *ibid.* Presupunerea îmi aparține.
113. Pentru spitalul „Filantropia” v. Al. Gh. Găleşescu, *Eforia spitalelor civile din București*, Buc., 1899; G. Petrovici, *Cum a luat ființă spitalul Filantropia din București*, art. în „Munca sanitară”, an. I, 1952.
114. Arh. St. Buc., Jud. Ilfov, Planul nr. 221 întocmit de arh. C. Fr. Mayer la 1860. Pentru istoricul amenajării șoselei și grădinii Kiseleff v. N. D. Popescu, *Istoria înființării șoselei și grădinii Kiseleff din București*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, vol. XV (1914), pp. 171–218; Rică Marcus, *Parcuri și grădini în România*, Buc. 1958, pp. 52–54; G. Potra, *Din Bucureștii de altădată*, Buc. 1981, p. 260–266; N. Vătămanu, *Istorie bucureșteană*, Buc., 1973, cap. 8, despre arh. C. Fr. Mayer..
115. Arh. St. Buc., *Reforma agrară din 1864, jud. Ilfov, Planuri 824* (v. planșa nr. 36 din pachet, din 1876).
116. Ch. D. Druju, *Istoricul învățămîntului agricol în România*, Buc. 1906, p. 45 și urm.; *Institutul Agronomic „N. Bălcescu” din București*, Album, Buc. 1955.
117. Arh. St. Buc., *Mănăstirea Cotroceni, dosar 506/1876, partea I*, f. 146.
118. După numele Elenei Cornescu care a preluat moșia Floreasca în a doua jumătate a secolului XIX, iar în ultima decadă a secolului o parcelează și o vinde. Se fac case mai ales în apropierea Șos. Ștefan cel Mare, iar partea dinspre Colentina este arendată la diverși grădinari (v. Arh. St. Buc., Jud. Ilfov, Planul nr. 270, din 1898).
119. Arh. St. Buc., *Mănăstirea Cotroceni, dosar 506/1876, supl. II*, uzurparea făcută de Rici.
120. „Monetăria Națională.” *Zece ani de activitate 1935–1945*, Buc. 1945, p. 12–14; C. Moisil, *Vechile monetării din România*, art. în „Monetăria Națională.” *Zece ani de activitate*, Buc. 1945, p. 45–50.
121. Gr. Ionescu, *București, Ghid istoric și artistic*, Buc. 1938, p. 307–310.
122. Gh. Nemetescu, op. cit.
123. Fl. Geogescu, Al Cebuc, P. Daiche, *Probleme edilitare bucureștene*, Buc. 1966, cap. 3.
124. *Mon. Of. nr. 202*, din 11.IX.1929.